

УДК 330.834.1

М. О. Проскуфіна,
аспірант кафедри теорії та історії господарства,
ДВНЗ "Київський національний університет імені Вадима Гетьмана"

ЕВОЛЮЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ В МЕЖАХ КЕЙНСІАНСТВА

У статті розглянуто еволюцію кейнсіанської теорії інвестиційного економічного циклу на прикладі праць Дж. М. Кенйса, П. Самуельсона, Р. Харрода та ін. Проаналізовано роль фактора інвестицій у механізмі циклічних коливань.

This article devoted to evolution of Keynesian Theories of economic cycle be fore the example of papers of J. M. Keynes, R. F. Harrod, P.I.A. Samuelson etc. The role of the factor of investments in the mechanism of cyclic fluctuations is analysed.

Ключові слова: кейнсіанство, посткейнсіанство, модель мультиплікатора-акселератора, економічний цикл, антициклічна політика, інвестиції.

Key words: Keynes's Theory, Post Keynesian Theory, Multiplier-Accelerator Models, Economic Cycle, Countercyclical Policy, Investments.

ВСТУП

Перша третина ХХ ст. була багата на соціально-економічні потрясіння, результатом яких стала остаточна перебудова як геополітичної структури світу, так і господарської системи країн західно-європейської цивілізації зокрема. Г. Кассель у другому виданні своєї праці "Теорія соціальної економіки" (1931 р.) зазначав: "Великі потрясіння у сфері грошового обігу, політична нестабільність, воєнні борги, роль держави, що збільшується, — всі ці фактори настільки змінили характер економічного життя після Першої світової війни, що саме поняття торговельно-промислового циклу в його колишньому значенні, втратило свій сенс". Економічні цикли набули нової якості. Охоплюючи всі сфери економічного життя суспільства, вони переходять до нової своєї форми — циклів ділової активності або бізнес-циклів.

За своїми масштабами економічні кризи 1920—1930-х рр. в економічній літературі досить часто порівнюються з світовою фінансово-економічною кризою, яка розпочалася 2008 р., тому теретико-практична система антикризових заходів, запропонована вченими на початку ХХ ст. є досить актуальною і сучасних умовах, при їх адаптації до нових викликів сьогодення.

Ідей інвестиційного економічного циклу має давню історію. В роботах А. Шпітгофа, М. І. Тугана-Барановського, Г. Касселя, К. Маркса, Й. Шумпетера відводилась важлива роль фактору інвестицій в циклічному русі економічної системи. Роботи Дж. М. Кенйса, П. Самуельсона, Е. Хансена, Р. Харрода, та ін. представників кейнсіанства становлять значний спадок світової економічної думки та створюють базис для сучасного комплексу антикризової державної політики. Погляди кейнсіанців на проблему економічних циклів були висвітлені в роботах багатьох вітчизняних та російських економістів, зокрема В. Базилевича, Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поруч-

ника, І. В. Розмаїнського, А. Чухна та ін. Погляди лауреатів Нобелівської премії в галузі економіки з приводу цього питання було ґрунтовно викладено в роботах М. Довбенка, А. Худокормова, Г. Фетісова. Такий інтерес до тематики досліджень представників даного теоретичного напрямку говорить про актуальність їх поглядів та ідей.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Сьогодні суть дискусії полягає в тому, які з запропонованих методів є більш прийнятними для вирішення сучасних соціально-економічних проблем.

Метою статті є висвітлення еволюції кейнсіанської теорії економічних циклів та висвітлення основних здобутків теоретиків даного напрямку з метою їх можливо-го практичного використання в умовах сучасної фінансово-економічної кризи.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Низка соціально-економічних криз 1920—1930 рр. остаточно підтвердила неспроможність ринкового механізму до саморегулювання та самостійного повернення до "ідеального" стану рівноваги. Подальший розвиток виробничих відносин, зокрема відносин власності, динамічний розвиток грошово-фінансового сектора — все це вимагало нового наукового осмислення та нових аналітичних підходів.

Економічні кризи першої третини ХХ ст., і Велика депресія 1929—1933 рр. в США як окремих її прояв, виконали роль історичних передумов для розгортання кейнсіанської революції.

Традиційне кейнсіанство — це теоретичне обґрунтування практичних заходів, які були реалізовані для подолання кризи 1929—1933 років. На перший план було висунуто сукупний попит та інвестиції в основний капі-

тал як найбільш нестабільні величини. Було доведено, що мінливість цих показників є джерелом мінливості сукупного національного доходу та зайнятості населення. Економіка розглядалась як внутрішньо нестабільне системне утворення, а наявність вимушеного безробіття є цілком природнім. На основі цього обґрунтовувалась необхідність активної участі держави на макроекономічному рівні. Наголос робився на дискреційній політиці — ситуативній участі держави в залежності від стану економічної кон'юнктури.

Початок кейнсіанської революції було покладено виходом праці Дж. М. Кейнса "Загальна теорія зайнятості, відсотка та грошей" (1936 р.). Саме теоретичні позиції автора, викладені в "Загальній теорії", лягли в основу формування кейнсіанської економічної теорії. Кейнсіанство стало потужним напрямом економічної думки ХХ ст., який протягом сорока років був провідною теоретичною доктриною в економічній науці.

Дж. М. Кейнс запропонував досить нестандартний та радикальний підхід, який базувався на двох основних положеннях. По-перше, економіка не знаходиться в стані конкурентної рівноваги, здатність ринку до саморегуляції — порушена, тому доцільною та бажаною стає активна державна політика. Другим базовим положенням теорії стало твердження про те, що рушійною силою економічної системи є не пропозиція, а попит. Коливання сукупного попиту впливають на рівень загального обсягу випуску продукції, зайнятості та цін в короткостроковій перспективі [3, с. 858]. В період спаду необхідно стимулювати сукупний попит, що в результаті призведе до зростання виробництва, зайнятості та доходів. Проте ці заходи є ефективними в короткостроковій перспективі.

Таким чином, до переліку факторів, що визначають процес циклічних коливань, було введено коливання сукупного попиту. Рівновага сукупного попиту та сукупної пропозиції не виключає можливості безробіття та наявності певної частини нереалізованих товарів. Основна причина порушення рівноваги вбачається в тому, що заробітна плата працівників залишається незмінною протягом довгого проміжку часу та не змінюється відповідно до вимог ринкової кон'юнктури.

Мета кейнсіанської концепції полягала у визначенні способів вирішення найбільш гострих проблем для того часу: масового безробіття, недовантаження виробничих потужностей і надвиробництва товарів. Безробіття стало соціальною проблемою, відповідальність за вирішення якої покладалося на державу. Ця суспільна відповідальність стала підґрунтям для реалізації активної державної політики.

Одним зі способів стимулювання попиту виступили суспільні роботи (створення об'єктів суспільного призначення). В результаті штучного створення робочих місць держава розраховувала на те, що частину свого доходу працівники витратять на споживання. Буде створено ланцюг послідовних витрат, який відновить систему доходів та зайнятості. При цьому Дж. М. Кейнс зазначав, для підтримки позитивного ефекту від цих заходів держава не має допустити ослаблення потоку інвестицій в інші сфери. Для подолання наслідків Великої депресії використовувалася "політика підкачки насосу" — збільшення грошової маси.

Стихійність криз минулого набула більш прогностичного характеру та з'явилася реальна можливість управлі-

ння ними. Перехід до кейнсіанства позначив початок епохи регульованого та організованого ринку, що спирався на індикативне планування, стимулювання попиту та активну державно-економічну політику. Відповідно до класичної кейнсіанської теорії державі відводилась роль стабілізатора за рахунок проведення заходів антициклічної фіскальної політики та збільшення державних витрат.

У межах теорії, запропонованої Дж. Кейнсом, всі економічні процеси розглядаються в короткостроковому періоді. Тому сама модель, по суті, є статичною. Одночасно з цим рівновага в кейнсіанській моделі є динамічною, оскільки такі категорії, як "інвестиції" та "заощадження" є змінними протягом часу і тісно пов'язаними з основними фондами. На це звертають увагу Дж. Хікс та Р. Харрод [9, с. 59; 11, с. 10 — 11].

Згідно з Дж. М. Кейнсом, цикл внутрішньо обумовлений самим капіталістичним господарством. Він висунув тезу про підрив механізму автоматичного встановлення рівноваги між попитом і пропозицією та підвів своїх послідовників до необхідності пошуку інтерпретації причин циклічності.

Основу підходу Дж. М. Кейнса до економічного аналізу становить ідея "грошової економіки", яка була письмово викладена у статті "Монетарна теорія виробництва", та включена в один з томів "Зібрання творів Дж. М. Кейнса" (1973). Дж. М. Кейнс, аналізує новий тип господарства — грошову економіку, в якій гроші виступають активом тривалого користування і засобом збереження цінності. В результаті гроші отримують самостійну роль та, перетворюючись в мотиваційний фактор, впливають на поведінку та прийняття рішень господарюючих суб'єктів. Зміна ставлення до грошей "дозволила економістам звести складні уявлення про економічну систему до кількох соціальних агрегованих категорій: доходу, заощаджень, інвестицій та споживання" [4, с. 497]. Саме ці категорії були об'єднані у ВВП.

У роботі "Загальна теорія зайнятості, відсотку та грошей" (1936 р.) Дж. М. Кейнс розкрив принципи та методологію аналізу сукупних витрат, які використовувались для визначення величини валового внутрішнього продукту (ВВП) за витратковим методом. Вартісна структура витратків охоплює грошові витатки всіх покупців на ринку кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні. Тобто ВВП країни визначався готовністю інвесторів, споживачів та уряду витратити гроші на придбання певних товарів та послуг.

Одні з компонентів ВВП є відносно стабільними і змінюються повільно (наприклад споживчі витатки), а інші — є динамічними. Своїми змінами вони спричиняють коливання ділової активності. Це передусім стосується інвестицій, які є найбільш мінливою складовою сукупних витратків. Внаслідок зміни сукупних витратків або навіть окремих його компонентів змінюється загальний обсяг національного виробництва, рівень зайнятості або рівень цін.

Одним з факторів циклічності є коливання граничної ефективності капіталу, які приводять до коливань інвестицій. На цикли також впливають і коливання переваги ліквідності та ефект мультиплікатора.

Кейнсіанська теорія розглядає цикл як результат взаємодії між рухом національного доходу, споживання і накопичення капіталу, що залежить від динаміки ефективного попиту, яка, в свою чергу, визначається

функціями споживання і інвестування.

Висхідним положенням є поділ національного доходу на споживчий попит і інвестиційний попит. Джерелом інвестицій є заощадження. Внутрішнього механізму для постійної підтримки рівності між ними немає. Дж. Кейнс прийшов до висновку, що надмірні заощадження та накопичення грошей можуть призвести до зuboжіння. Впровадження "усуспільненого" інвестування може стати засобом забезпечення повної зайнятості. В цьому контексті не слід ігнорувати вплив військової кон'юнктури, яку можна власне і розглядати як певну форму усуспільненого інвестування.

В основі теорії Дж. М. Кейнса лежить основний психологічний закон (ОПЗ), відповідно до якого: "...люди, як правило, схильні збільшувати своє споживання зі зростанням доходів, але не такою самою мірою (меншій) як зростає прибуток". Тобто зростає багатство і зростають заощадження. Зазначена взаємодія розглядається з точки зору стійких зв'язків, які характеризуються коефіцієнтом мультиплікатора (залежності приросту національного доходу від приросту інвестицій). Одиниця державних витрат призводить до багаторазового збільшення сукупного ефективного попиту в економіці. Сукупний ефект мультиплікатора не проявляє себе одразу. Існує певний часовий лаг між безпосередньою дією і результатом. Мультиплікатор має важливе практичне значення. В процесі здійснення урядом монетарної або фіскальної політики відбуваються постійні зміни компонентів сукупних видатків. Він дає змогу визначити, як само позначаються ці зміни на рівноважному ВВП. Розуміння мультиплікаційних залежностей необхідне для розкриття особливостей економічних зрушень в умовах нестабільної економіки.

Основною причиною циклічних коливань, за Дж. Кейнсом, є інвестиційний імпульс. Інвестиційна діяльність досить нестабільна і чутлива до зовнішніх впливів.

Кейнсіанська теорія циклу заклала основи для становлення державної антициклічної політики, розрахованої на розширення сукупного попиту в період криз і його скорочення під час піднесення. Головним інструментом антициклічного регулювання відповідно до цієї теорії виступають бюджетна і кредитно-грошова політики, хоча їх ефективність об'єктивно обмежена (зростанням інфляції, грошової пропозиції) і не може ліквідувати внутрішні причини циклічного розвитку економіки.

Значну роль у здійсненні Кейнсіанської революції зіграли польський економіст М. Калецький і група німецьких економістів, названих "німецькими кейнсіанцями", зокрема слід виділити В. Репке, Х. Найсерра, А. Лоу та ін.

Теорія циклів М. Калецького мала відчутний вплив на розвиток посткейнсіанства. Представники даного напрямку (М. Калецький, Дж. Робінсон) виокремили наступні причини існування циклічності:

- 1) зміни природи інвестиційних витрат і вплив змін економічної активності на обсяги інвестицій;
- 2) конфлікт між роботодавцями і найманими працівниками щодо розподілу прибутку [2, с. 241].

Концепція М. Калецького тісно пов'язана з його теорією інвестицій, оскільки цикл, з одного боку, визначається коливаннями інвестиційної активності; з іншого боку, самі інвестиції залежать від фаз циклу. В основі циклічних коливань покладені зміни інвестиційних за-

мовлень, виробництво інвестиційних товарів і капітального запасу. Зростання капітальних запасів призводить до депресії.

Аналізуючи інвестиційну активність підприємців, вчений побудував математичну модель, яка демонструвала те, що інвестиції зростають з часовим лагом після зростання заощаджень, прибутку та скорочення капітальних запасів. Взаємодія між інвестиціями та прибутком є фактором економічної нестабільності та збільшує амплітуду економічного циклу. Одночасно, взаємодія інвестицій з капітальними запасами, навпаки, обмежує амплітуду економічного циклу.

У контексті кейнсіанських теорій циклічності доцільно розглянути модель циклу, запропоновану Н. Калдором, яка отримала назву "модель циклу Калдора — Кейнса". Як і модель циклу М. Калецького, модель Н. Калдора є теорією ендегенних циклів. В її основі покладено нелінійну модель з множиною рівноважних станів (інвестиції дорівнюють споживанню). Різниця між бажаним обсягом інвестицій і заощадженнями викликає зміни у доході (і інвестиції, і заощадження є функціями доходу і капіталу). Зміни капіталу визначаються різницею між планованими інвестиціями (які будуть здійснені) і амортизацією існуючого капіталу. Вчений запропонував модель короткострокового економічного циклу — нелінійну модель бізнес-циклу, яка потім набула математичного виразу з урахуванням змін у попиті [5, 7, 12]. Модель Н. Калдора може розглядатися як свого роду підтвердження ендегенності циклічних коливань в контексті теорії нелінійних коливань, яка може бути розширена за рахунок доповнення даної моделі динамікою зайнятості та заробітної плати.

У післявоєнні роки кардинально змінюється ситуація в світі. Населення і ділові кола вимагали стабільності вже на довгострокові періоди. На перший план вийшла проблема економічної динаміки. Класичне кейнсіанство зазнає змін. Поєднання економічного зростання та економічного циклу знаходить своє відображення в моделях "мультиплікатора-акселератора" (ММА). Було виявлено, що бурхливі інфляційні підйоми також не бажані, як і значні спади. Це дало розуміння необхідності регулювання циклу на всіх його етапах протікання.

Систему "мультиплікатора-акселератора" було введено Ф.Р. Харродом в монографії "Торговельний цикл" (1936 р.). Харрод висвітлює механізм циклу через аналіз коливань інвестицій, споживання і випуску капітальних благ та їх взаємодії [10]. Проблему економічної динаміки він пов'язує з аналізом довгострокових змін в інвестиціях і заощадженнях. В моделі Харрода (Харрода-Домара) економіку відображено через функцію капіталу і праці. Проте дана модель була нестабільною та більше вербальною.

Дж. Хікс у своїй моделі торговельного циклу перетворив модель нестабільної динамічної залежності "мультиплікатора-акселератора" Р. Харрода в модель економічного циклу. Проте запропонована Дж. Хіксом модель економічного циклу залишалася дещо обмеженою. Спробу її доповнення здійснили Дж. Дьюзенберрі (1949) і А. Смітс (1957) через впровадження "ефекту храповика", завдяки чому було поєднано циклічні коливання та зростання виробництва.

Класична ММА П. Самуельсона, яка ще називається-

ся моделлю Хансена-Самуельсона, спирається на класичну кейнсіанську функцію споживання у поєднанні з лагом Д. Робертсона. Теперішнє споживання є похідною від минулих доходів. В свою чергу — інвестиції складаються з трьох частин: автономних інвестицій, інвестицій як результату динаміки відсоткових ставок та інвестицій, спровокованих змінами у споживчому попиті (принцип акселератора). З данної моделі було виключено показник державних витрат. Це було спробою впровадження синтезованого підходу (неокласика та кейнсіанство) до аналізу економічних процесів П. Самуельсоном.

Концепція П. Самуельсона набула свого розвитку в моделі циклу запасів Л. Мецлера. Її суть полягає в тому, що виробники бажають зберегти матеріальні запаси в певній пропорції до очікуваних продажів, але, зважаючи на часові лаги між виробництвом та реалізацією, Мецер стверджував, що певна політика запасів, обрана виробниками, може значно вплинути як на економіку в цілому, так і на динамічні процеси в її межах. Вчений вводить у свою модель параметр, що відображає частку очікуваних продажів, яку виробники бажають зберегти в у вигляді запасів.

Дж. Хікс зробив спробу розкрити макроекономічний цикл через лінійну модель мультиплікатора-акселератора з посиланням на нестабільні коливання та визначення для них асимптот. Пожвавлення економічної кон'юнктури стимулює інвестиції. В результаті реальний національний дохід та сукупні інвестиції перетворюються в функції одна від одної. Тобто зміни національного доходу або інвестицій взаємопосилують одне одного. Це стало підґрунтям для побудови моделі економічного циклу, коливання якого відбувається в певних межах: верхня межа — національний дохід, що забезпечує повну зайнятість, нижня — обсяг інвестицій відповідний амортизації основного капіталу.

ММА, розглянуті вище, мають лінійні динамічні структури. Лінійні структури часто приймаються, оскільки вони прості у використанні та дають прості результати. Таке спрощення не йде на користь при дослідженні макроекономічних процесів. Воно не лише є не реалістичним, але і не розкриває сутності механізму формування економічного циклу та флуктуацій.

Таким чином реалізуються ідеї, ближчі до теорій структурного циклу, ніж до "Загальної теорії" Дж. М. Кейнса, прибічники інвестиційної теорії зводили цикл до кон'юнктурних коливань. Першопричиною циклічності і економічних потрясінь вважали зниження розмірів реальних інвестицій.

Найбільшу славу кейнсіанського теоретика економічних циклів здобув Е. Хансен. Світове визнання Е. Хансену як досліднику циклів принесла фундаментальна монографія "Економічні цикли і національний дохід" (1951). Вчений, використовуючи в аналізі мультиплікатор, який розкриває залежність між прибутком і інвестиціями, поєднує його з механізмом акселератора, який відображає зворотній зв'язок: відношення приросту інвестицій до приросту доходів. Взаємодія механізмів мультиплікатора і акселератора представляються як ланцюгова реакція нарощення інвестицій і прибутків, як кумулятивний процес (процес накопичення), що забезпечує закріплення стабільності економіки.

Опанування важелями цієї взаємодії може забезпечити необхідну динамічну рівновагу [1, Т.2, с. 221].

Сучасні російські дослідники І. Розмаїнський та К. Холодін у своїй роботі "Історія економічного аналізу на Заході" висловлюють припущення про невідповідність принципу акселератора положенням класичної теорії Дж. М. Кейнса, оскільки останній робив наголос на важливості ролі очікувань підприємців для інвестиційного процесу. Основна перевага ММА полягала в тому, що вона була легко відтворювана в математичному вигляді.

За своїм характером теорія циклів Хансена є інвестиційною. Саме нерівномірність капіталовкладень породжує, на думку цього автора, коливання циклічного характеру. На рівні економетричного аналізу для визначення причин цього явища вчений спирається на механізм "відставання — випередження". Економічна система тяжіє до динамічної рівноваги, але реакція інших факторів на відхилення одного з них настає з певним запізненням. Це, в свою чергу, породжує стан пошуку, перманентні коливання навколо точки рівноваги.

Незважаючи на взаємне доповнення і підтримку мультиплікатора і акселератора, існує "механізм повороту" — зміни напрямку руху економіки від зростання до спаду і навпаки. Хансен виділяє дві групи причин: вичерпання автономних інвестицій та скорочення "граничної схильності до споживання" у відповідності до психологічного закону Кейнса.

Е. Хансен зазначав: "Вбудовані інституційні механізми, звісно, можуть звузити межі коливань, але лише певною мірою. Необхідна позитивна антициклічна програма." [1, Т. 2, с. 306]. Така програма розроблялася на основі загальної теорії зайнятості Дж. Кейнса. Вчений запропонував свою систему методів економічного регулювання, що отримали назву програм компенсації. Вона складається з наступних груп:

1) метод вбудованого стабілізатора — використання прогресивної шкали податку на дохід з врахуванням пропорційного їх зростання відносно прибутків;

2) компенсуючі контрзаходи автоматичної дії [1, Т. 2, с. 306]. Ці методи дозволяли ослабити перепади в коливанні кон'юнктури, а також розглядалися як ефективний механізм піднесення економіки. Така схема передбачала варіацію податкових ставок і урядових витрат. У період піднесення державні видатки мають обмежуватися, а відсоткові ставки зростати. В період спаду — навпаки;

3) керовані програми компенсації — комплексна система антициклічних заходів, рекомендованих конгресом.

Е. Хансен розробив метод державного регулювання через кредитну, грошову і податкову системи. Тобто основним об'єктом антициклічного державного регулювання він визначає сфери обігу та перерозподілу доходів.

Слід зазначити, що публікації Е. Хансена містять не лише програму поточного регулювання. В них сформульовано довгострокову стратегічну мету економічного розвитку. Дж. Кейнс, і Р. Харрод, Е. Хансен не вважав прагнення до повної рівності ані можливим, ані бажаним, проте він зауважував, що "необхідним є елімінувати існуючу величезну нерівність".

Найвищої результативності кейнсіанська макроекономічна політика досягла в 60-ті роки ХХ ст. До початку

70-х років вона давала в цілому стійкі позитивні результати в межах тих економічних умов, для яких була розроблена. Завдяки їй економічний стан в розвинутих країнах з ринковою економікою відзначився в цей період найбільшою стабільністю, а у США з початку 60-х роках впродовж наступних восьми років спостерігалось безперервне економічне зростання.

Спираючись на присутні в економіках розвинутих країн тенденції, в 1958 р. англійським економістом Р. Філіпсом була введена його знаменита крива, відповідно до якої інфляція та безробіття знаходяться в оберненій залежності. Спираючись на цю закономірність, уряди штучним шляхом збільшують грошову масу в межах країни через систему державних витрат. У свою чергу, це, дійсно, призводить до інфляції, проте очікуваного результату — скорочення безробіття — це не дає. На початок 1970 р. інфляція стає однією з найгостріших економічних проблем. Серйозним недоліком кейнсіанської теорії економічних циклів було ігнорування процесів, що відбуваються у грошовій сфері, а також проблеми ціноутворення. Економісти виступили з різкою критикою кейнсіанських методів державного економічного регулювання та відмовилися від раніше вдалої концепції

ВИСНОВКИ

Неокейнсіанці зробили значний внесок у розробку динамічної концепції економічних циклів спираючись на теоретичні положення запропоновані Дж. М. Кейнсом. Започаткована вченим теорія мала потенціал до її реалізації у довгостроковій перспективі. В подальшому вона набула свого розвитку у наступних напрямках:

1. Теорії економічного циклу на основі системи "мультиплікатор-акселератор" (ММА) (Р. Харрод, П. Самуельсон, Дж. Хікс, Р. Фріш та ін.)

2. Теорії ендогенних циклів (Н. Калдор, М. Калецький, Р. Гудвін)

3. Теорії зростання, яка покладена в основу двох попередніх.

Теорія грошей, запропонована Дж. М. Кейнсом, дала можливість по-новому поглянути на гроші як елемент економічної системи та врахувати їх нові сутнісні характеристики.

У повоєнні роки на перший план виходить проблема стабільного економічного зростання. Це стає основним орієнтиром, в напрямі якого еволюціонує кейнсіанська концепція. Відводячи визначальну роль в антициклічній політиці держави інвестиційним чинникам, представники неокейнсіанства наголошують на тому, що регулювання інвестицій має відбуватися ендогенно. Держава має створити сприятливі умови забезпечення ефективного функціонування механізму саморегуляції ринку. Створюючи свою концепцію, Дж. М. Кейнс не заперечував основних принципів функціонування ринкового господарства та існування механізму ринкового саморегулювання, проте, зважаючи на еволюцію капіталістичної господарської системи та депресивну фазу циклу, в якій опинилася ця система, стало очевидним порушення цього механізму саморегулювання.

Представники неокейнсіанського напрямку зробили значний внесок у розробку методологічного апарату антициклічного регулювання. В ході їх роботи було

оновлено на значно доповнено кейнсіанську макроекономічну модель динамічними складовими. Розробляючи ММА, було створено можливості для аналізу циклічних коливань інвестицій та національного доходу. За допомогою цієї моделі стали можливими аналіз та дослідження чинників економічного зростання держави. Прибічники неокейнсіанського напрямку підтвердили роль динаміки інвестицій у забезпеченні динамічної економічної рівноваги. Вони обґрунтували необхідність державної антициклічної політики, спрямованої на стабілізацію процесів нагромадження в довгостроковій перспективі.

Кейнсіанство як основна течія економічної думки аж до кризи 1960—1970 рр. акумулювало в собі більшість ідей, що панували або просто були присутні в галузі теоретичного та практичного економічного знання країн Західної цивілізації. В його межах в єдину систему практичних заходів антикризової державної економічної політики було об'єднано розрізненні ідеї (сама теорія Дж. М. Кейнса, ММА, німецькі кейнсіанці). Воно несе в собі значний потенціал для подальшого розвитку теорії економічного циклу та комплексу антициклічних державних заходів. Моделі і здобутки представників кейнсіанської течії, в адаптованому до сучасних умов вигляді, є надзвичайно актуальними в умовах економічної кризи.

Льтература:

1. Класики кейнсіанства: в 2 х т. / Э. Хансен. Сост.: А.Г. Худокормов. — М.: ОАО издательство "Экономика", 1997.
2. Панорама экономической мысли конца XX столетия: в 2-х т.: пер. с англ. / Ред. Д. Гринзюэй. — СПб.: Экономическая школа, 2002. — Т. 1. — 668 с.
3. Самуельсон, Пол Э., Нордхаус, Вильям, Д., Экономика: пер. с англ. — 18-е издание. — М.: ООО "И.Д. Вильямс", 2008. — 1360 с.
4. Селигмен Б. Основные течения современной экономической мысли: пер. с англ. — М.: Прогресс, 1968. — 600 с.
5. Chang W.W., Smyth D.J. The existence and persistence of cycle in a non-linear model: Kaldor's 1940 model re-eximined // Review of Economic Studies. — 1971. — Vol. 38. — P. 3—21.
6. Cycles, Mathematical Social Sciences, Elsevier-North Holland. — P. 47—76.
7. Kaldor, N. (1940) A Model of the Trade Cycle // Economic Journal. — № 50. — P. 78—92.
8. Kaldor N., Essays in Economic Stability and Growth (G. Duckworth, London, 1960).
9. R.F. Harrod (1948) Towards a Dynamic Economics. — London: Macmillan.
10. R.F. Harrod ed. D. Besomi, An Essay in Dynamic Theory: 1938 Draft, 1939, EJ. — Точка доступу: <http://economia.unipv.it/harrod/sec-lit/besomi/hope96b.pdf>
11. J.R. Hicks (1985). Methods of Dynamic Economics, Oxford: Clarendon. — Точка доступу: <http://books.google.com/books?id=zll2c1rt7xYC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
12. Semmler W. (1986). On Nonlinear Theories of Economic Cycles and the Persistence of Business. *Стаття надійшла до редакції 03.10.2011 р.*